

POSTANOWIENIE

Dnia 16 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania D. P. i G. P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Gorzowie Wielkopolskim
o ustalenie podlegania ubezpieczeniu społecznemu,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 16 marca 2023 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołujących się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z dnia 13 października 2021 r., sygn. akt III AUa 10/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od odwołujących się D. P. i G. P. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Gorzowie Wielkopolskim kwoty po 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Szczecinie wyrokiem z dnia 13 października 2021 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 12 listopada 2020 r. w ten sposób, że oddalił odwołanie D. P. i płatnika składek G. P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Gorzowie Wielkopolski z dnia 31 stycznia 2020 r. stwierdzającej, że D. P. jako pracownik płatnika składek G. P. prowadzącego Doradztwo podatkowo-prawne „G.” w M., nie podlega obowiązkowo

ubezpieceniom: emerytalnemu i rentowym oraz chorobowemu i wypadkowemu od dnia 1 czerwca 2016 r.

Od powyższego wyroku odwołująca się i płatnik składek wywiedli skargę kasacyjną, zaskarżając wyrok Sądu drugiej instancji w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucili naruszenie prawa materialnego: 1) art. 6 w związku z art. 83 § 1 k.c., przez obciążenie ubezpieczonej przez Sąd drugiej instancji obowiązkiem wykazania, że umowa o pracę nie była zawarta pod pozorem, podczas gdy to organ rentowy kwestionując swoje wcześniejsze ustalenia, zobowiązany był wykazać pozorność, przez co zaskarżone orzeczenie nie odpowiada prawu, bowiem wskutek niezasadnego przyjęcia pozorności umowy o pracę, Sąd odwoławczy ustalił nieistnienie stosunku pracy wynikającego z zawartej umowy, przez co oddalił odwołanie, uznając że ubezpieczona nie podlega ubezpieczeniu społecznemu; 2) art. 6 k.c. w związku z art. 22 § 1 k.p., przez obciążenie ubezpieczonej przez Sąd drugiej instancji obowiązkiem wykazania, że stosunek pracy między nią a płatnikiem składek rzeczywiście istnieje, podczas gdy to organ rentowy kwestionując swoje wcześniejsze ustalenia, zobowiązany był wykazać, że stosunek ten nie ma wymaganych cech stosunku pracy, przez co zaskarżone orzeczenie nie odpowiada prawu, bowiem Sąd drugiej instancji wskutek niezasadnego przyjęcia nieistnienia stosunku pracy oddalił odwołanie, uznając że ubezpieczona nie podlega ubezpieczeniu społecznemu; 3) art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 22 § 1 i art. 300 k.p., przez błędną jego wykładnię i zastosowanie w sprawie, co doprowadziło do uznania nieważności umowy o pracę, mimo ustalenia w postępowaniu sądowym, że ubezpieczona w ramach stosunku pracy wykonywała obowiązki na rzecz i pod kierownictwem płatnika składek; 4) art. 8 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 22 § 1 k.p., przez jego niezastosowanie w niniejszej sprawie, mimo że stosunek zatrudnienia między ubezpieczoną a płatnikiem składek zawierał w sobie wszystkie cechy określone w art. 22 k.p., przez co zaskarżone orzeczenie nie odpowiada prawu, bowiem wskutek niezasadnego nieuznania ubezpieczonej za pracownika, Sąd drugiej instancji oddalił odwołanie, uznając że ubezpieczona nie podlega ubezpieczeniu społecznemu.

Z powołaniem się na powyższe zarzuty skarżący wniesli o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, a także o zasądzenie od organ rentowego na rzecz ubezpieczonej i płatnika składek solidarnie zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazali na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne dotyczące rozkładu ciężaru dowodu na poszczególnych etapach postępowania w sprawie ustalenia podlegania ubezpieczeniom społecznym, to jest relacji między art. 6 k.c. a art. 83 § 1 k.c. i art. 22 § 1 k.p. Ponadto podnieśli, że zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości, to jest art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 22 k.p. i art. 300 k.p., jako przepisów generujących poważne wątpliwości przy ich stosowaniu w zakresie wyłączenia z ubezpieczenia społecznego pracownicy, która zatrudniła się będąc w ciąży i z tego powodu po stosunkowo krótkim okresie pracy skorzystała ze świadczenia z ubezpieczenia społecznego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania; ewentualnie wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie od odwołującej się i płatnika składek na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna, jako szczególny środek zaskarżenia, służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku

przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą jurystycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy, który nie został do tej pory bezpośrednio rozwiązany w orzecznictwie Sądu Najwyższego i dla rozwikłania, którego dotychczasowe orzecznictwo jest niewystarczające, a dotyczący ważnego abstrakcyjnego zagadnienia jurystycznego, którego rozpatrzenie przyczyni się do rozwoju prawa i jurysprudencji i będzie miało znaczenie nie tylko do oceny konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także przy rozstrzyganiu innych podobnych spraw. Zagadnienie to musi przy tym rzeczywiście występować w sprawie i mieścić się w zakresie problematyki, która podlega badaniu w postępowaniu kasacyjnym. Prezentacja tej przesłanki przedsądu nie polega jedynie na sformułowaniu problemu prawnego bazującego na przepisach powołanych w podstawie skargi kasacyjnej. Konieczne jest przedstawienie odpowiedniego wyводу jurystycznego, wykazującego nie tylko zasadność preferowanego przez skarżącego sposobu rozstrzygnięcia zagadnienia, ale także wadliwość rozwiązania postawionego problemu przez Sąd drugiej instancji przy wykorzystaniu zapatrywań prawnych wyrażonych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, opartych na poczynionych w sprawie jednoznacznych i stabilnych ustaleniach faktycznych, wiążących Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Skarżący ma w tym zakresie obowiązek wywiedzenia i uzasadnienia występującego w sprawie problemu prawnego w sposób zbliżony do tego, jaki przyjęty jest przy przedstawieniu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, niepublikowane). Samo zaś zagadnienie prawne, w formie pytania sformułowanego w taki sposób, by możliwe

było rozstrzygnięcie stawianych przez skarżącego wątpliwości, musi w swej treści zawierać odwołanie do przepisu lub przepisów prawa, na tle których takie zagadnienie powstaje i przedstawiać argumenty prowadzące do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne”. Nie można przy tym zasadnie twierdzić, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy we wcześniejszym orzecznictwie wyraził swój pogląd w podnoszonej kwestii, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające jego zmianę (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 sierpnia 2014 r., I UK 64/14, niepublikowane; z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158 oraz z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51). Istotne jest przy tym, aby problem prawny, ujęty w skardze kasacyjnej, dotyczył kwestii decydującej o rozstrzygnięciu sprawy. Nie może być bowiem dla niej prawnie obojętny. Innymi słowy, w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne tylko wtedy, kiedy wynik sprawy uzależniony jest od interpretacji przepisów przedstawionych we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 września 2005 r., I PK 98/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 243 i z dnia 29 czerwca 2001 r., I PKN 33/01, OSNP 2003 nr 9, poz. 228).

Z kolei powołanie się w skardze kasacyjnej na potrzebę wykładni przepisów prawnych wymaga wykazania przez autora skargi, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, ze wskazaniem, na czym te poważne wątpliwości polegają, nie doczekał się wykładni, bądź że jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które to rozbieżności należy przytoczyć (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151; z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, niepublikowane). Rozstrzygnięcie wątpliwości interpretacyjnych nie może sprowadzać się do odpowiedzi na zarzuty autora skargi skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia, ani też do odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze

prostego zastosowania przepisów (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Zdaniem Sądu Najwyższego, oceniany w niniejszym postępowaniu wniosek skarżących o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia wyżej określonych kryteriów.

Podnoszona problematyka rozkładu ciężaru dowodu w postępowaniu w sprawie ustalenia podlegania ubezpieczeniom społecznym została rozstrzygnięta w judykaturze i nie stanowi istotnego zagadnienia prawnego. W tej kwestii należy odwołać się do postanowienie z dnia 29 maja 2019 r., II UK 202/18 (LEX nr 2690798), w którym Sąd Najwyższy wyjaśnił, że kwestia ciężaru dowodu może być rozpatrywana w aspekcie procesowym i materialnoprawnym. Aspekt procesowy (formalny) dotyczy obowiązków (powinności) stron procesu cywilnego w zakresie przedstawiania dowodów potrzebnych do rozstrzygnięcia sprawy. Wynika on z brzmienia art. 3 i art. 232 k.p.c., które stanowią, że strony i uczestnicy postępowania obowiązani są dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz przedstawiać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. Aspekt materialnoprawny dotyczy natomiast negatywnych skutków, jakie wiążą się - w myśl przepisów prawa - z nieudowodnieniem przez stronę faktów, z których wywodzi ona skutki prawne (art. 6 k.c.). Przyjmuje się w związku z tym, że przedstawienie przez stronę dowodu w celu wykazania określonych twierdzeń o faktach, z których wywodzi ona korzystne dla siebie skutki, nie jest jej prawem czy obowiązkiem procesowym, lecz ciężarem procesowym, wynikającym i zagwarantowanym przepisami prawa, przede wszystkim w jej własnym interesie. To interes strony, jakim jest wygranie procesu, nakazuje jej podjąć wszelkie możliwe czynności procesowe w celu udowodnienia przez stronę faktów, z których wywodzi korzystne skutki prawne. Należy bowiem mieć na względzie, że sąd rozstrzyga sprawę według właściwego prawa materialnego na podstawie koniecznych ustaleń faktycznych uzyskanych dzięki zebranyam środkom dowodowym. Na te ustalenia składają się dowody, które przedstawiają w pierwszej kolejności same strony, zgodnie z obowiązkiem wynikającym z Kodeksu postępowania cywilnego.

W postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych kontroli podlega zaś decyzja organu rentowego i ciężar dowodu będzie zależał od rodzaju decyzji. Jeżeli więc organ rentowy na podstawie materiałów zgromadzonych w postępowaniu administracyjnym zarzuca fikcję umowy o pracę i brak świadczenia pracy, to w postępowaniu sądowym skarżący jest zobowiązany co najmniej do odniesienia się do tych zarzutów (art. 221 k.p.c.) oraz wykazania faktów przeciwnych niż stwierdzone przez organ rentowy w zaskarżonej decyzji. Poza tym po wniesieniu odwołania od decyzji sąd jest zobligowany w czasie prowadzonego postępowania uwzględnić dalsze reguły dowodowe przewidziane w Kodeksie postępowania cywilnego, a mianowicie wynikające z art. 228 § 1 i § 2, art. 229 i art. 231 k.p.c. Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie toczy się bowiem od nowa, lecz stanowi kontynuację uprzedniego postępowania przed organem rentowym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2008 r., I UK 151/08, OSNP 2010 nr 11-12, poz. 146). Z tej przyczyny obowiązkiem strony wnoszącej odwołanie jest ustosunkowanie się do twierdzeń organu rentowego ze wszystkimi konsekwencjami wynikającymi z k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2011 r., II UK 69/11, LEX nr 1108830). Należy także zauważyć, że wyrażonej w art. 6 k.c. reguły rozkładu ciężaru dowodu nie można rozumieć w ten sposób, że zawsze, bez względu na okoliczności sprawy, obowiązek dowodzenia wszelkich faktów o zasadniczym dla rozstrzygnięcia sporu znaczeniu spoczywa na stronie powodowej. Jeżeli jedna ze stron wykazała wystąpienie faktów przemawiających za słusnością jej stanowiska, wówczas to drugą stronę procesu obarcza ciężar udowodnienia okoliczności podważających ten wniosek (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 lutego 2021 r., III USKP 33/21, LEX nr 3123205; 19 grudnia 2013 r., II PK 70/13, LEX nr 1424850; z dnia 12 maja 2011 r., I PK 228/10, LEX nr 896458; z dnia 10 czerwca 2013 r., LEX nr 1341274; z dnia 20 kwietnia 1982 r., I CR 79/82, LEX nr 8416).

Wracając do realiów niniejszej sprawy, skoro odwołujący się - wbrew wynikom postępowania kontrolnego organu rentowego - twierdzą, że ubezpieczona faktycznie świadczyła pracę na rzecz płatnika składek, to zgodnie z regułą przyjętą w art. 232 k.p.c., na stronie skarżącej spoczywał obowiązek odniesienia się do postawionych zarzutów i przedstawienia dowodów przeciwnych na okoliczności

wskazane w decyzji organu rentowego. W ocenie Sądu Apelacyjnego, odwołujący się zapewniając, że ubezpieczona faktycznie świadczyła pracę na rzecz swojego teścia, nie przedstawili dowodów wskazujących na tę okoliczność. Przekonującymi dowodami nie były wytworzone przez ubezpieczoną faktury, ani wytworzona przez ubezpieczoną i płatnika składek dokumentacja pracownicza. Nie stanowiły one dowodu na świadczenie pracy, tylko na wytworzenie tej dokumentacji przez ubezpieczoną. Ponadto Sąd odwoławczy mając na uwadze, że odwołująca się kupiła mieszkanie w Holandii, jej starsze dziecko uczęszczało do szkoły podstawowej w Holandii, rodzina przebywała za granicą, a także fakt urodzenia również młodszego dziecka w Holandii i to, że żadne z dzieci nie zostało zgłoszone do ubezpieczeń zdrowotnych w Polsce, doszedł do przekonania, iż miejsce głównej koncentracji życia rodzinnego ubezpieczonej znajduje się w Holandii. Sąd zwrócił przy tym uwagę na powtarzający się schemat działania odwołującej się, polegający na tym, że stawiała się ona gotowa do pracy i w pełni dyspozycyjna jedynie na 2-4 miesiące przed kolejnymi porodami, a także na okoliczność krótkotrwałej aktywności zawodowej ubezpieczonej w okresie poprzedzającym urodzenie drugiego dziecka. Sąd odwoławczy mając na względzie to, że podpisanie przez płatnika składek (będącego teściem ubezpieczonej) ze swoją synową będącą w zaawansowanej ciąży umowy o pracę nastąpiło bezpośrednio po ustaniu tytułu do ubezpieczeń społecznych w Holandii, doszedł do wniosku, iż podpisanie tejże umowy nie świadczy o faktycznym zamiarze odwołującej się wykonywania pracy w ramach zawartej umowy o pracę, tylko o zamiarze pozyskania świadczeń z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Działanie D. P. i jej teścia było świadome i nakierowane wyłącznie na uzyskanie świadczeń kosztem pozostałych uczestników systemu. Było to więc działanie sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, a nadto pozorne. W przekonaniu Sądu Apelacyjnego, zaistniał ciąg wzajemnie powiązanych okoliczności, wprost wskazywał na to, że strony zawarły umowę o pracę jedynie po to, by stworzyć pozory pracy ubezpieczonej na stanowisku kierownika kancelarii podatkowej i tłumacza, z jednoznacznym zamiarem stworzenia wrażenia tego rodzaju pracy, a następnie by w przewidywalnej i bliskiej przyszłości uzyskać znacząco wyższe świadczenia z ubezpieczenia społecznego.

Sąd drugiej instancji wskazał również, że wbrew twierdzeniom skarżący, iż płatnik składek bez znajomości języków obcych nie mógł samodzielnie funkcjonować poza polskim rynkiem oraz prowadzić rozmów, negocjacji i zawierać umów, dlatego miał uzasadnioną potrzebę zatrudnienia ubezpieczonej, w aktach sprawy nie znajduje się ani jedna faktura w języku obcym, która miała zostać przetłumaczona przez zatrudnioną w tym celu osobę. Brak jest również dowodów w postaci korespondencji, chociażby elektronicznej w języku obcym, której tłumaczenie rzekomo należało do obowiązków pracowniczych ubezpieczonej.

Sąd Apelacyjny uznał za istotny fakt, że w okresie nieobecności ubezpieczonej teść nie zatrudnił nikogo na jej zastępstwo. G.P. wykonywał osobiście obowiązki kierownika kancelarii i tłumacza, kosztem ograniczenia przyjmowania spraw, postępowań podatkowych i innych. Mimo nieobecności odwołującej się w kancelarii dochód płatnika składek w 2017 r. wyniósł 183.104,43 zł, a w 2018 r. wzrósł do 221.748,17 zł. Kiedy zaś w 2019 r. D. P. wróciła do pracy, dochód za ten rok wyniósł 47.523,55 zł. W świetle tych danych nie można było wywieść, by nieobecność odwołującej się miała negatywny wpływ na kondycję finansową płatnika składek. Analizując dochody płatnika, Sąd stwierdził, że jego kondycja finansowa w 2019 r. nie uzasadniała racjonalności ani zasadności podwyższenia, po powrocie z urlopu wychowawczego, wynagrodzenia ubezpieczonej (będącej w 8 miesiącu ciąży) do kwoty 5.000 zł brutto.

W ocenie Sądu odwoławczego, z zeznań świadków, którzy twierdzili, że widywali odwołującą się w sekretariacie i gabinecie G. P., nie wynikał fakt świadczenia pracy. Skoro płatnik składek darzył synową tak dużym zaufaniem, nie stanowi nic dziwnego, że mogła ona przebywać zarówno w sekretariacie teścia, jak i w jego gabinecie, ale nie stanowi to dowodu na świadczenie przez nią pracy. Żaden ze świadków nie potrafił sprecyzować, jakie dokładnie czynności wykonywała ubezpieczona i na czym dokładnie miała polegać „pomoc” i „konsultacje” udzielane przez nią (magistra biotechnologii) księgowym. Sąd Apelacyjny nie dał wiary zeznaniom płatnika składek ani ubezpieczonej, albowiem byli oni osobami bezpośrednio zainteresowanymi uzyskaniem korzystnego rozstrzygnięcia i w swoich zeznaniach unikali ujawniania okoliczności będących dla nich niewygodnymi. Ponadto, w świetle znajomości powiązań rodzinnych stron

umowy, wątpliwości Sądu wzbudził fakt wypłacania ubezpieczonej, jako jedynemu pracownikowi, wynagrodzenia w gotówce oraz podpisania umowy o pracę od razu na czas nieokreślony i na kierowniczym stanowisku z osobą bez doświadczenia zawodowego, a do tego po powrocie z urlopu wychowawczego a przed urodzeniem drugiego dziecka.

Po dokonaniu ponownej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, Sąd drugiej instancji doszedł do wniosku, że ani zgromadzone dokumenty, ani zeznania stron i świadków nie pozwalały na uznanie, iż D. P. świadczyła jakąkolwiek pracę na rzecz G.P. w okresie od 1 czerwca 2016 r. do 26 września 2016 oraz w okresie od 1 kwietnia 2019 r. do 8 maja 2019 r. Zawarta przez strony umowa o pracę była pozorna w rozumieniu art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p. i nie mogła stanowić tytułu do podlegania ubezpieczeniom społecznym na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (k. 14-18 uzasadnienia wyroku).

Także podnoszona przez skarżących we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania potrzeba wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości, to jest art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 22 k.p. i art. 300 k.p., odnoszących się do kwestii przesłanek ustalenia zawarcia umowy o pracę i tym samym powstania pracowniczego tytułu ubezpieczenia społecznego, doczekała się licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego.

W judykaturze przyjmuje się, że do objęcia pracowniczym ubezpieczeniem społecznym nie może dojść wówczas, gdy zgłoszenie do tego ubezpieczenia dotyczy osoby, która nie jest pracownikiem, a zatem zgłoszenie do ubezpieczenia społecznego następuje pod pozorem zatrudnienia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2006 r., III UK 32/06, LEX nr 957422). W wyroku z dnia 10 lutego 2006 r., I UK 186/05 (LEX nr 272575) Sąd Najwyższy stwierdził, że podleganie ubezpieczeniu społecznemu wynika z prawdziwego zatrudnienia, a nie z samego faktu zawarcia umowy o pracę. Taki sam pogląd Sąd Najwyższy wyraził w wyroku z dnia 14 września 2006 r., II UK 2/06 (LEX nr 1615997), podkreślając, że nie stanowi podstawy do objęcia ubezpieczeniem społecznym dokument nazwany umową o pracę, jeżeli rzeczywisty stosunek prawny nie odpowiada treści art. 22 k.p. Dokument w postaci umowy o pracę nie jest więc niepodważalnym dowodem na to,

że osoby podpisujące go, jako strony umowy, faktycznie złożyły oświadczenia woli o treści zapisanej w dokumencie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2007 r., II UK 56/07, LEX nr 376433). Skutku objętego rzeczywistym zamiarem stron (objęcia ubezpieczeniem) nie wywołuje zatem zawarcie umowy o pracę, której strony stwarzają pozór realizacji przez ubezpieczonego czynności odpowiadających treści art. 22 k.p., czyli wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem, za wynagrodzeniem odpowiadającym ilości i jakości świadczonej pracy (art. 78 k.p.). Z obowiązku pracodawcy polegającego na zgłoszeniu do ubezpieczenia społecznego zatrudnionych pracowników, należy wysnuć wniosek, że bycie podmiotem ubezpieczenia związane jest wyłącznie z realizacją podstawowego dla stosunków tego ubezpieczenia warunku wykonywania pracy w ramach stosunku pracy. W świetle tego istotne jest, czy pracownik zawierający umowę o pracę w rzeczywistości pracę taką wykonywał (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 grudnia 1996 r., II UKN 32/96, OSNAPiUS 1997 nr 15, poz. 275; z dnia 21 kwietnia 1998 r., II UKN 2/98, OSNAPiUS 1999 nr 7, poz. 251; z dnia 17 marca 1998 r., II UKN 568/97, OSNAPiUS 1999 nr 5, poz. 187; z dnia 11 września 1998 r., II UKN 199/98, OSNAPiUS 1999 nr 18, poz. 591; z dnia 21 stycznia 1999 r., I PKN 541/89, OSNAPiUS 2000 nr 5, poz. 180; z dnia 16 marca 1999 r., II UKN 512/98, OSNAPiUS 2000 nr 9, poz. 368; z dnia 29 marca 2006 r., II UK 119/05, LEX nr 957391; z dnia 18 maja 2006 r., III UK 30/06, LEX 957421; z dnia 4 października 2007 r., I UK 116/07, OSNP 2008 nr 23-24, poz. 355; z dnia 24 lutego 2010 r., II UK 204/09, LEX nr 590241; z dnia 11 marca 2008 r., II UK 148/07, LEX nr 846577; z dnia 17 czerwca 2008 r., I UK 402/07, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 297; z dnia 21 maja 2010 r., I UK 43/10, LEX nr 619658; z dnia 21 listopada 2011 r., II UK 69/11, LEX nr 1108830). Nie można zaś uznać umowy za umowę o pracę, jeżeli w wykreowanym nią stosunku prawnym brak jest podstawowych elementów charakterystycznych dla stosunku pracy, takich jak osobiste wykonywanie czynności oraz podporządkowanie organizacyjne i służbowe pracodawcy (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 grudnia 1997 r., I PKN 394/97 OSNAPiUS 1998 nr 20, poz. 595 i z dnia 14 lutego 2001 r., I PKN 256/00 OSNAPiUS 2002 nr 23, poz. 564).

Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał, że do cech charakterystycznych stosunku pracy zalicza się: dobrowolność wykonywania pracy przez pracownika, osobisty charakter świadczenia tej pracy, ciągłość pracy, podporządkowanie pracownika pracodawcy, odpłatność pracy oraz ponoszenie przez pracodawcę wszelkiego ryzyka (osobowego, organizacyjnego i ekonomicznego) związanego z realizacją zobowiązania. W piśmiennictwie prawa pracy największe znaczenie na gruncie typologicznego odróżniania umowy o pracę przypisuje się cechom osobistego świadczenia pracy, podporządkowania pracownika oraz ryzyka pracodawcy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2019 r., II PK 27/18, LEX nr 2665282).

W orzecznictwie sądowym zauważa się, że jedną z najważniejszych przesłanek przy ocenie zatrudnienia, braną pod uwagę przez sądy, jest to, czy doszło do podjęcia i wykonywania pracy w charakterze pracownika i to, czy pracodawca przyjmował świadczenie pracy. Niemożliwe jest więc przyjęcie pozorności zatrudnienia, jeżeli dana osoba faktycznie podjęła zatrudnienie i wykonywała swoje obowiązki tak, jak określa to Kodeks pracy. Sądy - analizując tę przesłankę - biorą pod uwagę, czy pracodawca rzeczywiście miał zapotrzebowanie na zatrudnienie kolejnego pracownika, a nawet, czy utworzenie dla niego nowego miejsca pracy (zaangażowanie nowego pracownika) było ekonomicznie uzasadnione. Sprawdzane jest również to, czy po przejściu pracownicy na urlop macierzyński wykonywane przez nią obowiązki zostały przekazane innemu pracownikowi, bądź kilku pracownikom, czy może też została zatrudniona osoba na zastępstwo. Istotną kwestią jest wreszcie to, czy pracodawca miał fundusze na zatrudnienie dodatkowej osoby. Warto też zauważyć, że wykonywanie sporadycznych czynności na rzecz pracodawcy, niezwiązanych z umową, z której wynikałby stosunek pracy, nie może być uznane jak świadczenie umówionej pracy w rozumieniu przepisów Kodeksu pracy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2022 r., II USK 573/21, LEX nr 3352099).

W judykaturze Sądu Najwyższego za ugruntowany należy uznać pogląd, zgodnie z którym cel zawarcia umowy o pracę w postaci osiągnięcia świadczeń z ubezpieczenia społecznego nie jest sprzeczny z ustawą, ale nie może to oznaczać akceptacji dla nagannych i nieobojętnych społecznie zachowań oraz korzystania ze

świadczeń z ubezpieczeń społecznych w sytuacji zawarcia umowy o pracę na krótki okres przed zajściem zdarzenia rodzącego uprawnienie do świadczenia (np. urodzeniem dziecka) i ustalenia wysokiego wynagrodzenia w celu uzyskania świadczeń obliczonych od tej podstawy. Taka umowa o pracę jest nieważna jako sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (uchwała Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2005 r., II UZP 2/05, OSNP 2005 nr 21, poz. 338).

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że sformułowane przez stronę skarżącą pytania nie stanowią istotnego zagadnienia prawnego, skoro odpowiedzi na te pytania znaleźć można w ugruntowanym orzecznictwie sądowym. W sprawie nie występuje zaś istotne zagadnienie prawne, ani potrzeba wykładni przepisu, jeżeli jego interpretacja jest powszechnie przyjęta w judykaturze i została uwzględniona przez sąd drugiej instancji (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 2 października 2001 r., I PKN 129/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 436 i z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205). Zdaniem Sądu Najwyższego, w niniejszym przypadku lektura pisemnych motywów zaskarżonego wyroku wyraźnie wskazuje, że Sąd Apelacyjny w pełni respektował przedstawioną wyżej wykładnię przepisów, czyniąc ją podstawą dokonanej przez siebie oceny prawnej ustalonego w sprawie stanu faktycznego, z którego wynikało, że zaskarżona decyzja organu rentowego była prawidłowa, gdyż ze zgromadzonego materiału dowodowego należało wyprowadzić tylko jeden wniosek orzeczniczy, sprowadzający się do stwierdzenia, że D. P. nie świadczyła pracy na rzecz płatnika składek, a strony zawarły umowę o pracę jedynie dla pozorów. Mimo zawarcia umowy o pracę oraz wypełnienia formalności z tym związanych, strony nie miały zamiaru realizować tej umowy i faktycznie nie miało miejsce świadczenie pracy w reżimie pracowniczym. Powyższe doprowadziło do uznania przez Sąd drugiej instancji, że oświadczenie woli stron złożone zostało jedynie dla pozorów (art. 83 § 1 k.c.).

Pozorność czynności prawnej jest przy tym okolicznością faktyczną, która jest ustalana przez sądy powszechne. Ustalenie to nie podlega kontroli kasacyjnej w ramach podstawy określonej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 listopada 1996 r., II UKN 9/96, OSNAPiUS 1997 nr 11, poz. 201; z dnia 23 stycznia 1997 r., I CKN 51/96, OSNC 1997 nr 6-7, poz. 79; z dnia 27 lipca 2000 r., IV CKN 91/00, LEX nr 52450; z dnia 3 marca 2006 r., II CK 428/05,

LEX nr 180195; z dnia 18 maja 2006 r., II UK 164/05, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 2006 nr 9, s. 33 oraz z dnia 5 czerwca 2009 r., I UK 21/09, LEX nr 515699). Ustalenie woli (celu, zamiaru) stron umowy w momencie jej zawierania stanowi element stanu faktycznego sprawy, którym Sąd Najwyższy jest związany w myśl art. 398¹³ § 2 k.p.c. Ustalenie treści umowy, a także wad oświadczenia woli, w tym pozorności, jest ustaleniem faktycznym i nie podlega kontroli kasacyjnej (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 26 stycznia 2011 r., I UK 281/10, LEX nr 786372; z dnia 23 stycznia 2012 r., II UK 93/11, LEX nr 1163333).

Podnoszone przez skarżących w tym zakresie argumenty stanowią zatem polemikę z oceną dowodów i wynikającymi z niej ustaleniami faktycznymi. Zgodnie zaś z art. 398³ § 3 k.p.c. oraz art. 398¹³ § 2 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalania faktów lub oceny dowodów, a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie zajmuje się oceną materiału dowodowego, nie ma również kompetencji do kontrolowania prawidłowości oceny dowodów dokonanej przez sąd drugiej instancji według kryteriów opisanych w art. 233 § 1 k.p.c. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2013 r., II UK 403/12, LEX nr 1350309).

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania orzeczono stosownie do art. 108 § 1 k.p.c. na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. i art. 99 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265 ze zm.).

ał